

Στην ιστοσελίδα αυτή¹ ανταλλάσσονταν γνώμες και πληροφορίες ελεύθερων κατασκηνωτών για την περιοχή πολύ πριν την πυρκαγιά. Προσπαθούσαν με αυτό τον τρόπο να καταλάβουν τι γίνεται. Διότι κάτι γινόταν, όπως λέγανε. Κυριαρχούσε η αίσθηση στους συμμετέχοντες στην κουβέντα ότι θέλαν να τους διώξουν από κει, όχι για να εφαρμοσθεί ο νόμος αλλά γιατί κάτι ετοιμάζονταν. Ο ένας ρωτούσε τον άλλον: «τι έγινε τότε», «τι έμαθες γι' αυτούς», κ.ο.κ. Η ενημέρωση συνεχιζόταν... Μέχρι τις 24 Αυγούστου, όταν κάποιος έγραψε:

*Παιδιά μόλις έμαθα ότι κάψανε τον Καϊάφα.
Τέλος, ό,τι και να λέγαμε τέλος, τον κάψανε οι καργιόληδες.
Ποιο κάμπινγκ και ποιος δρόμος. Τέλος όλα.
Όπως μας κάνανε μαύρη την ψυχή ας τους μαυρίσουμε.
Δεν περιγράφεται η στεναχώρια!*

* * *

Αυτός ο μαύρος τόπος θα πρασινίσει κάποτε!

– Αυτός ο στίχος του Γκάτσου² μου ήρθε στο μυαλό καθώς περνούσα απ' την Ασέα, μου είπε λίγες μέρες μετά η Κατερίνα που πήγε οδοιπορικό στον καμένο τόπο της. Αυτό σκέφτηκα, συνέχισε, καθώς έβλεπα το μαύρο χώμα παντού, τη γη σκασμένη, ανοιγμένη. Το στομάχι ανάκατο, και τα μάτια να τρέχουν χωρίς καν να το καταλαβαίνεις ότι τρέχουν. ...Αλήθεια, επιμένει η Κατερίνα. Η γη είχε ανοίξει παντού και ήταν κατάμαυρη. Ειδικά απ' την Άνω Ασέα και μετά, καθώς κατεβαίνεις την Πελοπόννησο, το τοπίο αλλάζει ραγδαία. Στην Άνω Ασέα. Εκεί όπου είναι θαμμένος ο Νίκος Γκάτσος!

Τι ειρωνεία, σκέφτομαι. Εκεί που είναι θαμμένος ο Γκάτσος.

Αυτός ο μαύρος τόπος θα πρασινίσει κάποτε... Γιατί το είπε αυτό ο ποιητής; Πάντως, το έγραψε το 1943. Αν αυτό μας λέει κάτι!

– Το ελατόδασος του Μαίναλου είχε γλιτώσει απ' τον Ιμπραήμ! γουρλώνει τα μάτια η Κατερίνα. Απ' τα πιο παλιά στην Ευρώπη!

1. Στο http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=747261 για το ελεύθερο κάμπινγκ, και από κει στο link *Καϊάφας* για ειδικότερες πληροφορίες.

2. Από την ποιητική συλλογή *Αμοργός*.

[Παρένθεση: ο Ιμπραήμ

Ο Ιμπραήμ, όταν ανέλαβε στρατηγός του Σουλτάνου το 1824, οργάνωσε τον στρατό, και το 1825 εφόρμησε στην Πελοπόννησο. Εκεί, «όταν απόκαμε να πολεμά τους ρέμπελους του Μοριά, τα έβαλε με τα δέντρα. Έπεσε τον κεχαγιά του με το τσεκούρι και τη φωτιά και άρχισε να δενδροκομεί τη Μεσσηνία»³. Ας δούμε επ’ αυτού και ένα απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη:

Ο βάρβαρος επιδρομέας σοφίστηκε κι έβαλε σε εφαρμογή όλα τα μέσα, που θα μπορούσαν να κλονίσουν το ηθικό των μαχητών. Να φέρουν σε απόγνωση την αγροτιά, να εξαπατήσουν, να αδρανήσουν ή να προσελκύσουν τους εύπιστους, τους δειλούς, τους συμφεροντολόγους. Ο Ιμπραήμ, με πολυάριθμο στρατό, πλούσια εξοπλισμένο, εξόντωσε με σκληρότητα τους οπαδούς της επανάστασης. Για να τους στερήσει και τα λιγοστά μέσα διαβίωσης, και να δημιουργήσει εχθρικό κλίμα των χωρικών κατά των επαναστατών εφάρμοσε το εγκληματικό μέτρο του ξερριζώματος των αμπελιών, των συκιών, των λιόδεντρων. Έτσι, καταδίκασε όλο τον πληθυσμό του Μοριά στο θάνατο και στην πείνα. Παράλληλα προς αυτή την τερατώδη εκστρατεία, εξέδωσε και το περιώνυμο διάταγμα της αμνηστείας. Έδινε συγχωροχάρτι και αμοιβές, σ’ αυτούς που θα προσήρχονταν, που θα εδήλωναν πως σταματούν κάθε είδος εχθροπραξίας, και θα αντιμετώπιζαν χωρίς αντιδικίες την τουρκική κατοχή. Τούτη η «αμνηστεία» είχε κάμει το χειρότερο κακό. Βρέθηκαν πολλοί, που για να γλυτώσουν τα σπίτια τους και τη ζωή τους, παρατούσαν των αγώνα και γύριζαν στα χωριά τους. Προσκυνούσαν τον κατακτητή. Σε κείνη τη δύσκολη περίσταση ακούστηκε η γεμάτη παλμό και πατριωτική έξαρση φωνή του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη: «Τσεκούρι και φωτιά στους προσκυνημένους»⁴.

Πάνω σε αυτό, συνεχίζει ο Λιαντίνης την αναφορά του: «Ο Κολοκοτρώνης απ’ τα βουνά του ’στειλε μια γραφή: “Αυτό όπου μας φοβερίζεις να μας κόψεις και κάψεις τα καρποφόρα δέντρα δεν είναι της πολεμικής έργον, διότι τα άψυχα δέντρα δεν εναντιώνονται σε κανέναν”. Μέσα από τα λόγια του Γέρου ακούγω τον όρκο των αρχαίων αμφικυόνων: “Ορκίζομαι να μην καταστρέψω ποτέ, σε ειρήνη και πόλεμο, τις πηγές των νερών”»⁵.

3. Από το βιβλίο του Δημήτρη Λιαντίνη, *Ο Νηφομανής, η ποιητική του Σεφέρη*, εκδόσεις Βιβλιονομία, 1986, σελ. 28.

4. Από το Άπαντα Κολοκοτρώνη, εισαγωγή-επιμέλεια Έλλης Αλεξίου, Ιστορικές Εκδόσεις 1821, σελ. 14.

5. Λιαντίνης, σελ. 28.

Μα, και ο όρκος των Εφήβων, στην αρχαιότητα, που δίνονταν όταν οι νέοι γινόντουσαν 18 χρονών, κατέληγε λέγοντας: «παίρνω για μάρτυρές μου: τους θεούς, τα όρια της πατρίδος μου, τα σιτηρά, τα αμπέλια, τις ελιές, τις συκιές, τα κριθάρια και όλα τα αγαθά που αυτή προσφέρει!» Και οι Έφηβοι Αθηναίοι έπρεπε να ζήσουν λίγα χρόνια στην άγρια φύση, μακριά από την πόλη, πριν ενταχτούν ομαλά στη ζωή της και τους δοθεί το δικαίωμα να την υπερασπιστούν. **Κλείνει η Παρένθεση]**

- Κατάλαβες; Ο Ιμπραήμ έκαψε όλη την Πελοπόννησο και η Ελάτη είχε σωθεί. Από τότε, ανέλαβαν πριν κάτι χρόνια οι πασόκοι, και τώρα το αποτελείωσαν αυτοί...
- Δεν μου λες Κατερινούλα. Τι έγινε με τις ελιές σου; αλλάζω θέμα εγώ.
- Σωθήκανε.
- Κι εκείνη η μεγάλη που θα φτιάχνατε το δεντρόσπιτο;
- Κι εκείνη! Λάμπανε τα μάτια της. Σκέφτομαι να πάω να μείνω στο χωριό. Ο τόπος μάς χρειάζεται τώρα.
- Ναι. Κι αντί να βοηθιούνται οι άνθρωποι να φύγουν προς τη φύση, εκδιώχνονται κι αυτοί που μένουν εκεί.
- Είμαι έξω φρενών, αγριεύει πάλι το βλέμμα της φίλης μου. Κάτω στη Ζαχάρω οι ντόπιοι έχουν ήδη αρχίσει να ξεπουλάνε τα κτήματά τους. Κοψοχρονιά.

Η εκ των υστέρων νομιμοποίηση των υπευθύνων για την καταστροφή απ' τους αθώους(;). Συνενοχή. Για να μην απομείνει κανένας αθώος. Και τότε η κοινωνία βουλιάζει. Από μόνη της. Σχεδόν εθελοντικά. Σαν τους Αργίτες στις Μύγες του Σαρτρ (Jean-Paul Sartre).

[Παρένθεση: Οι Μύγες!

Οι Μύγες είναι ένα θεατρικό που ανέβασε το 1943 ο Σαρτρ, μια ιστορία που βασίζεται στον αρχαίο μύθο των Ατρείδων. Μια σύντομη και περιεκτική περίληψη του έργου αυτού βρίσκουμε στην ιστοσελίδα της Wikipedia, επιλεκτικά απόσπασμα της οποίας παραθέτω:

Ο Ορέστης επιστρέφει στο Άργος, τη γενέθλια πόλη του, που είναι πλέον κυριευμένη από τις μύγες. Εκεί βλέπει ένα λαό να υποφέρει από τις τύψεις για τα κρίματα του, που υλοποιούνται με τη μορφή των ενοχλητικών μυγών. Ο φόνος του βασιλιά του Άργους και πατέρα του Ορέστη, Αγαμέμνονα, από τη σύζυγό του και μητέρα του ήρωα, Κλυταιμνήστρα, και από τον εραστή της Αίγισθο βαραίνει όλον το λαό του Άργους σαν προπατορικό αμάρτημα.

Η Ηλέκτρα, αδελφή του Ορέστη, είναι αναγκασμένη να ζει στο παλάτι ως δούλα, για να υπηρετεί τους άρχοντες. Αποτελεί όμως τη μοναδική φωνή

αντίδρασης και προσπαθεί μάλιστα να ξεσηκώσει μία λαϊκή επανάσταση ενάντια σε αυτήν την αιώνια τιμωρία, αλλά ο Δίας, θεός των μυγών και του θανάτου, την εμποδίζει.

Ο Ορέστης αποκαλύπτει την πραγματική του ταυτότητα στην Ηλέκτρα και παρασύρεται άμεσα από το πάθος της, αποφασίζοντας να εκδικηθεί τον φόνο του Αγαμέμνονα και να σκοτώσει τον Αίγισθο και την Κλυταιμνήστρα. Παρά τις αντίθετες προσπάθειες του Δία, ούτε ο Ορέστης παραιτείται από τα σχέδιά του αλλά ούτε και ο Αίγισθος αποφασίζει να προστατεύσει τον εαυτό του. Μετά τη δολοφονία, τα δύο αδέρφια βρίσκουν καταφύγιο στον ναό του Απόλλωνα, για να ξεφύγουν από τις απειλητικές μύγες που τους κυκλώνουν.

Τέλος, ο θεός του Ήλιου πετυχαίνει τη συγχώρηση της Ηλέκτρας –που έχει πια λυγίσει υπό το βάρος της πράξης τους– αλλά όχι και του Ορέστη. Εκείνος ως ελεύθερος άνθρωπος επιλέγει να αποχωρήσει από το Άργος παίρνοντας μαζί του όλες τις μύγες και απελευθερώνοντας έτσι τους Αργείους από τις τύψεις τους.

Η μετάνοια: Οι κάτοικοι του Άργους βασανίζονται και κυβερνώνται από τις τύψεις τους σε σημείο μαζοχισμού. Κατά τη διάρκεια μάλιστα της επονομαζόμενης «γιορτής των νεκρών», που αποτελεί το αποκορύφωμα του αυτοβασανισμού τους, συμμετέχουν όλοι στον εορτασμό της επανόδου των νεκρών. Έτσι οι νεκροί απελευθερώνονται και βγαίνουν μέσα από μια σπηλιά προκειμένου να μπορέσουν να τιμωρήσουν με την παρουσία τους τους ζωντανούς για όλα τα λάθη τους.

Αρχικά η Ηλέκτρα και στη συνέχεια, και μέχρι τέλους, ο Ορέστης αμφισβητούν έντονα αυτήν την πρακτική αυτοτιμωρίας, πρεσβεύοντας αντίθετα την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου. Για τον Ορέστη η μετάνοια για ένα έγκλημα ισοδυναμεί με δειλία έναντι της αρχικής επιλογής. Ο ίδιος δε όταν έρχεται η ώρα αποδέχεται πλήρως το διπλό φονικό και τις συνέπειες της -δίκαιης κατ' αυτόν- πράξης του. Η τελική σκηνή όμως αναδεικνύει τις εκ διαμέτρου αντίθετες αντιδράσεις του Ορέστη και της Ηλέκτρας απέναντι στο έγκλημα. Ενώ ο Ορέστης αποδέχεται τις πράξεις του και είναι αποφασισμένος να ζήσει με τις επιλογές του, η Ηλέκτρα δειλιάζει, μετανοεί και εξομοιώνεται έτσι με τους υπόλοιπους Αργίτες. Συνεπώς ο Ορέστης αποφασίζει την ελευθερία τόσο από το ειδικό βάρος της μοίρας του, όσο και από τις τύψεις.

Ωστόσο ο Ορέστης τελικά επιλέγει να θυσιάσει για τον λαό του. Αποχωρεί, ακολουθούμενος από τις μύγες, απελευθερώνοντας έτσι την πόλη από αυτές.

Η Ελευθερία: «Το επώδυνο μυστικό των θεών και των βασιλιάδων είναι πως οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι», εξηγεί ο Δίας στον Αίγισθο. Πραγμα-

τικά, ο Δίας επεμβαίνει όταν τον επικαλείται κάποιος (αρχικά η Ηλέκτρα κι έπειτα ο Ορέστης) και κάνει ένα θαύμα, αλλά χάνει κάθε εξουσία πάνω σε όποιον είναι ελεύθερος. Το ίδιο ισχύει βέβαια και για τον Αίγισθο που δεν μπορεί να κυβερνήσει έναν συνειδητά ελεύθερο λαό. Γι αυτόν το λόγο οφείλουν να εμποδίσουν τον Ορέστη να μεταδώσει την “ασθενεία” του στον λαό. Και ο ίδιος ο λαός όμως φαίνεται να είναι ικανοποιημένος με την καταδίκη του και αρνείται την πρόταση απελευθέρωσης που κάνει η Ηλέκτρα στη γιορτή των νεκρών.

Το πιο ενδιαφέρον κομμάτι του έργου βρίσκεται, κατά τη γνώμη μου, στην περιγραφή της ζωής του λαού του Άργους. Οι πολίτες αυτοί, έχοντας σιωπήσει απέναντι στο συγγερό και φανερό σε όλους έγκλημα της βασίλισσας και του εραστή της, αποδέχονται το νέο βασιλικό ζεύγος ως νόμιμο συνεχίζοντας τη σιωπή. Εξαιτίας ακριβώς της σιωπής, οι Αργίτες αισθάνονται τύψεις. Μαυροφορεμένοι, σιωπηλοί και αφιλόξενοι, ζουν στον φόβο και τη μετάνοια, κάνοντας θυσίες στους θεούς!

Ο Δίας, που πολύ απολαμβάνει την κατάσταση, λέει στον Ορέστη για τους Αργίτες:

ΔΙΑΣ: Δε μίλησαν ακόμα και όταν είδαν την Κλυταιμνήστρα να του ανοίγει την αρωματισμένη της αγκαλιά. Εκείνη τη στιγμή θα 'φτανε μια λέξη, μια μονάχα λέξη. Αλλά στάθηκαν βουβοί. Και καθένας είχε στα μάτια του την εικόνα ενός τεράστιου πτώματος με ματωμένο μέτωπο.

ΟΡΕΣΤΗΣ: Και σεις γιατί δεν είπατε τίποτα;

ΔΙΑΣ: ... Δεν είμ' από δω και δεν ήταν δική μου δουλειά. Όσο για τους Αργίτες, όταν την άλλη μέρα άκουσαν τον βασιλιά τους να ουρλιάζει από τους πόνους μέσα στο παλάτι, ακόμα και τότε, στάθηκαν βουβοί. Μόνο χαμήλωσαν τα βλέφαρα πάνω στα αναστατωμένα από ηδονή μάτια τους. Και ολόκληρη η πόλη έμοιαζε με μια γυναίκα που σφάδαζε από ερωτικό παραλήρημα!

Σε άλλο σημείο ο Δίας, ο ρόλος του οποίου ως εκπρόσωπου των Θεών είναι αποκαλυπτικός, λέει σε μια μαυροφορεμένη γριά που πενθεί:

ΔΙΑΣ: ... φύγε ανόητη... και προσπάθησε να κερδίσεις με τη μετάνοιά σου το έλεος των Ουρανών.

ΓΡΙΑ: Μετανοώ! ... κι ο γαμπρός μου κάθε χρόνο θυσιάζει μιαν αγελάδα στους νεκρούς, και το εγγόνι μου, που

φέτος κλείνει τα εφτά του χρόνια, το ανάθρεψα μέσα στη μεταμέλεια. Είναι φρόνιμο και κατάξανθο σα μια ζωγραφιά, κι όμως από τώρα βασανίζεται από το βαρύ προπατορικό αμάρτημα.

«Πόσο πιο κοντά στους θεούς είναι τώρα αυτός ο λαός», λέει ο Δίας σε άλλο σημείο.

Η Ηλέκτρα, από την άλλη, έχει γίνει δούλα στο παλάτι της μητέρας της, και κανείς απ' το λαό της δεν της μιλά ή τη συναναστρέφεται. Γιατί; Ας μας το πει μόνη της μέσα από την παρακάτω στιχομυθία όπου η μητέρα της την καλεί να ετοιμαστεί για να παραβρεθεί στην τόσο σημαντική για όλους γιορτή των νεκρών –όπου ομαδικά «αυτομαστιγώνονται» για το κοινό έγκλημα.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ: Σταμάτησε τις κωμωδίες! Ο λαός, όπως πάντα, περιμένει να σε δει. Είσαι πριγκίπισσα Ηλέκτρα!

ΗΛΕΚΤΡΑ: Στ' αλήθεια είμαι πριγκίπισσα, ε; Και το θυμόσαστε μια φορά τον χρόνο όταν ο λαός ζητάει να δει μια εικόνα της οικογενειακής μας ζωής για να στεριώσει την πίστη του; Ωραία πριγκίπισσα μα την αλήθεια, που σφουγγαρίζει σκάλες και βόσκει τους χοίρους. Ο Αίγιστος θα μ' αγκαλιάσει προστατευτικά, όπως το 'κανε την περασμένη χρονιά και θα σκορπίσει γύρω μου χαμόγελα, σφυρίζοντάς μου στο αυτί απειλητικά λόγια!

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ: Φτάνει να το θελήσεις κι όλα θ' αλλάξουν.

ΗΛΕΚΤΡΑ: Ναι! Αν δεχτώ κι εγώ τις μολυσμένες τύψεις σας, αν γυρέψω τη συγνώμη των θεών για ένα έγκλημα που δεν έκανα. Μάλιστα, αν φιλήσω τα χέρια του Αίγιστος κι αν τον φωνάξω πατέρα... Πιφ! Βαθιά μέσα στα νύχια του έχει ακόμα ξεραμένο αίμα.

Λίγο παρακάτω οι δύο γυναίκες βρίζονται, αφού συνεχίζεται ο παραπάνω διάλογος μπροστά στον Ορέστη, την ταυτότητα του οποίου ακόμα αγνοούν.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ: Μισώ σ' εσένα, Ηλέκτρα, τον ίδιο μου τον εαυτό. Όχι τα νιάτα σου, όχι τα δικά μου τα νιάτα.

ΗΛΕΚΤΡΑ: Και γω μισώ εσένα, μόνο εσένα, σε μισώ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ: Ντροπή! Βριζόμαστε σαν δυο γυναίκες της ίδιας ηλικίας που μια ερωτική αντιζηλία έφερε τη μία ενάντια στην άλλη. Κι όμως είμαι μητέρα σου, Ηλέκτρα. Δεν ξέρω ποιος είσαι νέε μου [απευθύνεται στον Ορέστη,

που ακούει σιωπηλός], ούτε τι γυρεύεις στην πολιτεία μας. Αλλά ο ερχομός σου στάθηκε κακό σημάδι. Η Ηλέκτρα με μισούσε κι εγώ το 'ξερα. Αλλά για δεκαπέντε χρόνια, το κρατούσαμε μέσα μας, και μόνο οι ματιές μας πρόδιναν. Ήρθες εσύ και μόλις μας μίλησες, γίναμε σαν δυο σκύλες που γαβγίζουνε και δείχνουν τα δόντια τους. Από καθήκον προς τους νόμους της πολιτείας πρέπει να σου προσφέρω φιλοξενία. Αλλά δε στο κρύβω πως εύχομαι να φύγεις όσο γίνεται πιο γρήγορα.

Στην επόμενη σκηνή, οι Αργίτες περιμένουν ν' αρχίσει η Γιορτή των Νεκρών. Διάφοροι στο πλήθος λένε... τα δικά τους:

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ, γονατισμένη μπροστά στο παιδί της: Πάλι χάλασες τη γραβάτα σου. Τρεις φορές σ' την έφτιαξα σήμερα. Έτσι. Τώρα είσαι καθαρός. Να είσαι φρόνιμος και μόλις σου πω, ν' αρχίσεις να κλαις και συ μαζί με τους άλλους. [...]

ΠΑΙΔΙ: Φοβάμαι!

ΓΥΝΑΙΚΑ: Πρέπει να φοβάσαι μικρούλη μου. Να φοβάσαι πολύ. Μόνο έτσι θα γίνεις τίμιος άνθρωπος!

Η γιορτή πένθους και τύψεων ξεκινά. Και ξάφνου η Ηλέκτρα εμφανίζεται με το λευκό της φόρεμα.

ΑΙΓΙΣΤΟΣ: Απάντησέ μου Ηλέκτρα! Τι σημαίνει αυτό το ρούχο!

ΗΛΕΚΤΡΑ: Φόρεσα το πιο ωραίο μου φόρεμα. Γιορτή δεν έχουμε σήμερα;

ΑΡΧΙΕΡΕΑΣ: Ήρθες να χλευάσεις τους νεκρούς; Τους νεκρούς γιορτάζουμε σήμερα...

ΗΛΕΚΤΡΑ: Πένθιμα; Γιατί πένθιμα; Δεν φοβάμαι τους νεκρούς μου. Δεν έχω καμία σχέση με τους δικούς σας νεκρούς.

ΑΙΓΙΣΤΟΣ: [...] Κοιτάζτε την εγγονή του Ατρέα με το πρόστυχο ρούχο της! Του Ατρέα που έσφαξε με δόλο τ' ανίψια του. Για τι άλλο μπορείς να καυχηθείς έξω απ' το ότι είσαι το τελευταίο βλαστάρι μιας καταραμένης γενιάς. [...]

ΠΛΗΘΟΣ: Ασέβεια! Αμαρτία! Ιεροσυλία!

ΑΙΓΙΣΤΟΣ: Ακούς δυστυχισμένη τις φωνές του οργισμένου λαού

που τον προσέβαλες; Ακούς τι σου φωνάζει! Αν δεν ήμουν εδώ να σταματήσω τη δίκαιη οργή του, θα σε κομμάτιαζε με τις πέτρες.

ΠΛΗΘΟΣ: Ασέβεια! Ιεροσουλία! Αμαρτία!

ΗΛΕΚΤΡΑ: Είν' ασέβεια να 'σαι χαρούμενος; Γιατί να μην είναι κι αυτοί χαρούμενοι; Ποιος τους εμποδίζει;

ΑΙΓΙΣΤΟΣ: Την ακούτε, γελάει! Κι ο νεκρός πατέρας της είν' εδώ. Με το πρόσωπό του βουτηγμένο στο αίμα!

Το πλήθος αρχικά την καλεί να πάψει, καθώς περιγράφει την ύπαρξη άλλων, ευτυχησμένων πολιτειών. Όμως αυτή χορεύει και ο φόβος φεύγει. Έτσι, οι νεκροί ησυχάζουν. Τώρα το πλήθος τα βάζει με τον Αίγιστο, που τους είπε ψέματα. Και ο Δίας, που παρακολουθεί την κατάσταση και εξουσιάζει τις μύγες, λέει:

ΔΙΑΣ: Διάβολε! Πρέπει να ταπεινωθεί αυτή η μικρούλα!

Και με ένα τέχνασμα καταρακουλιά τον βράχο της σπηλιάς των νεκρών προς το ναό.

ΠΛΗΘΟΣ: Βοήθεια! Βοήθεια! Σώσε μας, Δία!

ΑΡΧΙΕΡΕΑΣ: Δειλοί, επιπόλαιοι άνθρωποι. Οι νεκροί εκδικούνται! Κοιτάζτε τις μύγες, μας σκέπασαν σαν μαύρο σύννεφο! Ακούσατε μια καταραμένη φωνή. Και τώρα η οργή των θεών θα πέσει στα κεφάλια μας!

ΠΛΗΘΟΣ: Εμείς δεν φταίξαμε! Αυτή μας μάγεψε με τα πλανερά της λόγια. Να τη ρίζουμε στο ποτάμι. Στο ποτάμι τη μάγισσα, στη φωτιά! Στη φωτιά!

ΜΙΑ ΓΡΙΑ, *δείχνοντας μια νέα γυναίκα:* Κι αυτήν, εκεί κάτω, που ρουφούσε τα λόγια της σα νέκταρ. Γδύστε την. Γυμνώστε την... και χτυπάτε τη μέχρι να ματώσει.

Αρπάζουν τη νέα γυναίκα, ενώ άλλοι ορμούν προς την Ηλέκτρα...
[Εδώ βλέπουμε πως η σιωπή μπορεί να είναι χρυσός!]

ΑΙΓΙΣΤΟΣ: Σταματήστε, σκυλιά! Τραβηχτείτε... Η τιμωρία είναι δικό μου έργο.

Στη συνέχεια του θεατρικού, ο Ορέστης και η Ηλέκτρα δολοφονούν τον Αίγιστο και την Κλυταιμνήστρα. Γίνονται μητροκτόνοι. Το έγκλημα αυτό βα-

ραίνει στην ψυχή της Ηλέκτρας τόσο που την τρελαίνει. Διότι απ' το έγκλημα δεν μπορεί να ξεφύγει κανείς. Διότι, ίσως, όταν το έγκλημα λύνεται με άλλο έγκλημα, απλώς η ιστορία επαναλαμβάνεται. Κι ο Ορέστης φεύγει απ' την πόλη παίρνοντας τις μύγες μαζί του. Τις μύγες που εξουσίαζε ο Δίας και είχαν καλύψει σαν σύννεφο την τρομαγμένη πολιτεία!

Στο κλείσιμο του έργου, ο Σαρτρ είτε έχει πέσει στην παγίδα της μεσσιανικής παράδοσης, είτε πιστεύει ότι το πλήθος ποτέ δεν μπορεί να λυτρωθεί αν δεν βρει τον «μπροστάρη» του να ακολουθήσει. Ποιος ξέρει; **Κλείνει η Παρένθεση]**

Κι έτσι στη Ζαχάρω κάποιοι πουλούν τα καμένα τους κτήματα. Σ' αυτούς που τα κάψανε – μεταξύ άλλων που είπαν να επωφεληθούν του χάους.

Κι ενώ συμβαίνουν όλ' αυτά, ο Θοδωρής και ο Βαγγέλης, οι φίλοι μας στην Αθήνα, έχουν πάει στον Χολαργό και σβήνουν φωτιές. Έχει πάρει φωτιά στην Πεντέλη, στου Παπάγου και στον Ύμητό. Α! ναι, μην ξεχάσω: και στα Χανιά – αν και σίγουρα κάτι ξεχνάω. Την Κεφαλονιά ίσως. Ή μήπως αυτή κήκε σε άλλη φάση του καλοκαιριού;

Από την άλλη, ο αδελφός μου, μαζί με άλλους πολίτες, προσπάθησε να ενταχθεί σε κάποιες εθελοντικές ομάδες πυρασφάλειας στη Λίμνη. Η μαμά φωνάζει απ' την ανησυχία: «Να μην πας πουθενά! Εσύ θα βγάλεις το φίδι απ' την τρύπα; Ας πάνε πρώτα οι άλλοι». Οι ντόπιοι, όμως, δεν ανταποκρίθηκαν θερμά. Συνολικά ενεργοποιήθηκαν 30 άτομα σ' ένα δήμο 2.500-3.000 κατοίκων! Σ' ένα άλλο μικρό χωριουδάκι παραπάνω, στο Μουρτιά, κάποιοι νέοι άνθρωποι συντονίστηκαν και έκαναν περιπολίες. Μάζεψαν και χρήματα, απ' αυτά που δεν τους περισσεύουν –μεγάλη η ανεργία στην περιοχή– και αγόρασαν δικό τους υδροφόρο όχημα. Το χωριό τους είναι μέσα στο δάσος.

* * *

Ο Καϊάφας δεν υπάρχει πια. Αυτή ήταν η τελευταία κουβέντα στη διαδικτυακή συζήτηση των φίλων του Καϊάφα και της ελεύθερης κατασκήνωσης.

Αναρωτιέμαι. Θα ξεχαστούν άραγε κι αυτά σε λίγα χρόνια; Θα έχει καμία σημασία ούτως ή άλλως; Μάλλον δεν έχει και πολύ σημασία. Αυτό αποδείχτηκε πολύ σύντομα. Διότι εκεί όπου η βλακεία επικρατεί, η μνήμη ή η λήθη δεν έχουν καμία σημασία. Διότι στη βλακεία δεν υπάρχει κατ' αρχήν η λογική επεξεργασία των δεδομένων.

[Παρένθεση: περί βλακείας και εξανθρωπισμού

Η βλακεία δεν είναι μια εκ γενετής κατάσταση, ένα βιολογικό δεδομένο. Οι περιπτώσεις ανθρώπων που γεννιούνται με κάποια πνευματική υστέρηση εί-